

similiter dextrum sanat sinister pes. Lingua eius sine ferro euulsa et collo in panno nouo suspensa dicitur efficere hominē gratiosus ad impetrandū ab hoīe quicquid petit. Cinis ossium eius combustorum mixtus cum celidonia dat animalibus eorum sanat morbos. **Hucusque** plinius. **Idem** li. xxxvi. Sanguis vulturū cum herba cambeduce vel cameleonte et cedua sanat lepram.

De vlula Ca. XXXVI

Vlula est avis a plausu vel vlulatu noīata. eius enī vox vlulātū p̄tendit. **Unde** et apud augures vlulans p̄tendit aduersitatē tacens vero p̄speritatē. **vt dicit** **Isid.** et **fm** **Isid.** videt esse vlula quod bubo siue noctua. cuius vox **fm** augures est infausa. **glo.** **Hier.** super ysa. xiiij. di. sic. **Ulula** est avis coruine magnitudinis respersa maculis. querostro in palude fixo horridum sonus facit. **et fm** **Isid.** videt quod vlula est onocrotalus. que avis est palustris loca inhabitans paludosa. **quere supra de onocrotalo.**

De vpupa Ca. XXXVII

Vpupa ut dicit **ysid.** a grecis est nūcupata. eo quod stercorea humana comedat et fetenti fimo nutriat. **Quis** enī est spurcissima et imunda. cristis a capite exeuntibus galeata. semp in sepulcris comorans vel in fimo. cuius sanguine si quis se inunxerit. dormitum pergens demones in somnis se suffocantes videbit. cuius cor malefactoribus valet. nam in suis maleficijs eo vtiunt. **De** hac aue dicunt **pbifici.** quod cum senuerit. eo quod nec videre nec volare queat. pulli eius euellunt ei pennas inuvalidas. et linunt ei oculos barbarum succis et fouent sub alis donec recrescant plume eius. et sic renouata perfecte volet et videat clare sicut et ipsi. **vt dicit** **Isid.**

De vespertione Ca. XXXVIII

Vespertilio a tempore nomen sumpsit. eo quod lucem fugiens circūuolet in crepusculo

vespertino p̄cipiti motu attrito et tenuissimis brachiorum membranis suspensa. et est animal simile muri. nō tam resonans voce quā stridore. spem simul volantis et quadrupedis habet. quod in alijs aibus solet rarius inueniri. **Hucusque** **Isid.** **Dicit** etiam **glo.** super ysa. ii. quod vespertiones lucem fugiunt. ceci enī sunt sicut et talpe. puluerem lingunt. oleum de lampadibus sugunt. in rimulis pietum se abscondunt. frigidissime sunt nature. **Si** sanguis vespertilionis linitus super palpebras nō sinit recrecere pilos. **vt dicit** **Cōstan.** et hoc forsitan est quia sua frigiditate opilat poros. quibus opilatis nō recrescunt pili.

Incipit liber. XIII. de aqua et eius ornatu

Descriptis proprietatibus ignis et aeris. restat ut de aquarum effectibus quantum spectat ad hoc opus scilicet nunc aliqua dicamus **Dicit** autem aqua quasi equa. quod nunquam quiescit a motu donec superficies eius adaequet. **vt dicit** **Isid.** li. xij. **Est** itaque elementum aqua secundum aristoteli. frigidum et humidum respectu terre subtile et perspicuum. proprio termino non contentum. deflueret enim aqua ad nihil nisi alieno imino sisteret. **que** vero proprietate describit **basilius** in generali in exameron dicens. **Aqua** inquit inter omnia elementa est vilissimum. celum enim ter pat. terram fecundat. aerem suis vaporibus incorporat et condensat. scandit in sublime et celum sibi vendicat. **que** enim sunt omnium nascentium causa. quod fruges gignunt. arbores et plantas produciunt sordes detergunt. peccata diluunt. potum cunctis animantibus tribuunt. **Est** ei aqua ire diunctiva. penetratiua. repletiua. caloris celestis nutritiua. omnium inferiorum temperantia nisi enim bec inferiora suis exalationibus temperaret. omnia in conflagrationem vi caloris verterent. **Dec** ab animalibus potata nutrimentum transducit in carnis vegetationem. **Dec** piscibus dat spiraculum. sicut aer animantibus prebet vitam et animatores. **Dec** sui diffusionem per interiores partes terre facit prius eius unionem terra ei proprie intentionem siccitatis dissolueret

in puluerē. nisi p̄s cū p̄te humorositate a q̄a
vniat. **H**ec etiā trāsiens p̄ interiores meat̄
terre a locis p̄ que transit in colore et sapore
recipit imutatōz. et iō nunc salsa nūc dulcis
apparet. nūc clara nūc turbida. nunc grossa
nūc subtilis. Caret enī aqua Determinata q̄
litate in colore et sapore. vt sic eēt oīm colorū
et saporū susceptiua facili⁹. **E**t iō aqua q̄nto
est in se purior. tāto apparet obscurior. q̄n ad
ipsius coloratōz ipsam solaris radi⁹ nō sub
intrat. **H**ec mouet a fundo siue a centro ad
circūferentiā. nec sistit donec equet̄ eius sup
ficies s̄m eque distantia a centro terre. **H**ec
in sup̄ lucem a radijs solis suscepta reflectit
in celestia et refundit. **E**t iō quia sup̄ficiē habet
speculares p̄ actionē reflecti luminis rez
obiectarum imagines in se rep̄ntat et intuen
tium facies ad modum speculi manifestat.
Hec etiam radios ipsi⁹ subam penetrantes
diffundit et in ampliorē latitudinē extendit. et
iō res in se visas facit apparere maiores q̄s se
in seipsis. **H**as aque pp̄tates generales et
alias plures in exameron poteris inuenire.
Aquaz aut̄ multiplex est differētia. vt dicit
idem. **A**ut enī in aere originē sumit sicut est
aqua pluuiat. et hec q̄ celestis terrenascen
tib⁹ marie est vtilis. aut de viscerib⁹ terre sca
turit. et erumpit. vt aqua fontana et putealis
aut terrā p̄terfluit vt fluuiat. aut orbes terre
laterat̄ circuit. vt mare oceanus et mediter
raneū. qd̄ oīm aquarū matrix est et origo ge
neralis. vt dicit p̄stan. **A**qua igit̄ pluuiat ex
se lucida est et clara subtilis leuis et sapida. et
claritas ostendit q̄ ei nihil aliud admixtum
sit. leuitas vō et sapiditas subtilē eius demō
strāt subam. **I**n omnes aut̄ aquas melior
est ad terre fecundatōz maxime q̄n cadit cū
tonitruo. suo ei motu tonit̄ discutit vapo
rem. vñ fit q̄ aqua subtiliat et depurat. q̄ vō
niui est admixta. vñ ex niue resoluta peior est
et ieiunus nō puenit. stomachū enī pcutit et
cōtrahit. tussim gignit. dentes stupefacit. vt
dicit cōstan. **H**e aquarū aut̄ differētijs quo
ad earū qualitates diuersas et varias efficaci
as. quere supra li. vi. de potu aque. **I**bi enim
inuenies oīa plane diffinita. **H**ost aqua vō
pluuiat melior est fontana. p̄cipue q̄ de pe

tra viua effluit aut d̄ fonte alto scaturit et de
scendit. **F**ons ei est caput et origo aque viue
que manat et effluit p̄tinue de oculis et ab
ditis terre venis. vñ fons q̄li fouens aquas
est dicitur siue fundēs. vt dicit **A**id. **O**culū
enī habet de venis terre egressum. et de p̄fun
dis petraz meatib⁹ consequit̄ orū suū. **E**st
enī fons siue aque multiplicatiu⁹. sui q̄ p̄mu
nicatiuus. nulli ei se occultat. ita p̄grinis si
cut indigenis se cōmunicat. **I**tē sui et aliorū
est purgatiu⁹. nā fontalis aqua que effluit
a solida petra limpida est et fordid⁹ maxime
purgatiua. **I**tē fons est renouatiu⁹ sui et ali
orum imutatiu⁹. nam aquas suas cōtinue
renouat et renouatōis et imutatōis benefi
cium cūcis se in fontib⁹ imergenib⁹ admi
nistrat. vt dicit glosa sup̄ p̄fat. **I**tē sius est mi
tigatiu⁹ et refrigeratiu⁹. estuantes ei et itine
rantes refrigerat. et sicut potum p̄gruū
administrat. **I**tem locoq̄ sibi adiacentiū est
fecūdatiū. nam loca fontib⁹ magis vicina
solent esse magis gramiosa flouda et etiam
sepi⁹ amplius fructuosa. **I**tē fons in medio
sui oris vbi p̄mo de terra erumpit ē pulue
rum et arenarū sibi obliuentū a se reiectū
nam vbi ebullit violentia sui mot⁹ p̄ter ter
restres penetrat et diuidit et p̄tem a p̄te dis
gregat. **I**tem fons rōne siue claritatis et trās
parētie specularis est et formaz sibi obiectar
um replentatiuus. **E**t iō intuentū facies
apparent in fontib⁹ et resultant. et tam ruga
rum q̄s aliarū macularū deformitates se in
aque fontane trāsparētia manifestant. **I**tē
fons est s̄m qualitates t̄pis byemis. s. et esta
tis siue qualitatis imutatiuus. nam s̄m ma
cro. in byeme fons calefcit et estuali tempe
refrigescit. **C**uius ratō est. quia calor in bye
me refugiens dominū p̄rarij sui petit inte
riora fontū. ex cuius p̄sentia et cōculcatōne
cōtinua ora fontū calefcunt. **I**n estate vero
p̄tingit ex causa p̄raria ecōuerso. nāz ex do
mināte caliditate in aera fugit frigiditas ad
interiora meatū et penaz fontū. et iō aque
emanātes tunc t̄pis inueniunt̄ frigidiores.
Item fons est s̄m sui sui originis aquaz ad
superiora emissiu⁹. ita enī alte in fistulis ducit̄
sicut orū. si enī in montis vertice scaturit. ad

eandem altitudinis equalitate in altitudine in alio monte produci p fistulas consuevit. nec altius p violentia defacili ducit qz in suo ortu pmo erumpere inuenit. Itē fons qzuis in suo ortu sit puulus. tñ ppter suā indeficiētē emanationē multoz et magnoz fluuioz est originat̄ causatiuus. Nullus enī est fluuius qñ ab aliquo fonte occulto v̄l manifesto oriat̄. vt dicit *Isid.* Item fons est aquaz lacualiū z als̄ quiescentiū melioratiū z q̄si viuificatiū. qñ enim fons est modicus vbi scaturit z transit p magnum stagnū. aquas ibi stantes efficit saniores. z etiam pisces de gentes reddit simplr̄ meliores. Item fons ē a venis z meatib⁹ terre p quos transit calor̄ ris z virtutis z saporis receptiu⁹. vt dicit *Isid.* et iō fontes nūc sunt calidi. nūc frigidi. nunc sulphurei zc. s̄m diuersas scz qualitates terre p quas transit. vt dicit *Isid.* li. xij. Est fons in italia cui⁹ aqua sanare oculoz vlcera consuevit. Item est fons in africa cui⁹ aqua voces canoras facit. Itē fons est in boetia duplex. vnus enī memoriā alter obliuionē inducit. Item in ethiopia est fons rubei coloris ex q̄ q̄ biberit statim limphaticus erit. Itē in sicilia sunt duo fontes quoz vnus sterilē facit. alter sterilem secūdat. Fons est in Dumea quae in āno mutās colorē. nā tribus mensibus videt̄ puluere⁹ ac si esset cū puluere mixtus. trib⁹ sanguineus. trib⁹ viridis et tribus limpidus. hic fons ab incolis fons iob nuncupat̄. Itē fons est in syloe ad radices montis syon fluēs. qui nō vniuersalib⁹ aquis. s̄ certis dieb⁹ et horis ebullit. Itē in sardinia s̄ fontes calidi q̄ oculis medent̄. fures arguūt nam cecitate eoz facinus detegit. Itē in egipto dicūt esse fontē in quo faces accēse extingunt̄ z extincte accendunt̄. Itē apud garamantes dicūt fontē esse ita gentē de die q̄ nō bibat̄. et ita ardentē de nocte q̄ nō tangatur. Duculqz *Isid.* Ex q̄ p̄t̄ q̄ fons sapit naturā sui fundi. nam si dulcē et purū habuerit fundum. z dulcis z pura erit aqua. z econuerso si sulphure⁹ fuerit fundus atqz limosus. sulphur aut limū sapit aqua. vñ si fons in suo ortu sit corruptus z viciolus. totum qd̄ inde effluerit viciolus erit z corruptū

De puteo Caplm. I.

Puteus est lac⁹ de fossus a potu dictus. vt dicit *Isid.* De sudoribus enī terre z cataractis orit̄ aque. qz ruptis terre venul̄ inferioribus aqua quasi fumado euaporat. ex cuius euaporatōe aqua putealis generat̄. vt dicit idē. Aqua vō putealis s̄m cōstan. int̄ aquas est grossior z indigestibilior. tñ ppter terre saluaginem. tñ etiam p̄t̄ ipsi⁹ quietē z p̄t̄ nimiam elongatōz ab aere. Iuxta fluuios autē aqua putealis defacili inuenit̄. z illius aque substantia cōplexioni aque fluuialis assimilatur. qñ vero pute⁹ sit iuxta puteū. ille q̄ situaliter est pfundior aquā vicini putei minus pfundi attrahit z in se recolligere consuevit. a terra aut̄ circūstante sapore attrahit. et ideo nūc saliam nūc dulcē se ostendit. Itē aqua putealis frēq̄nter corruptōez p̄trahit. qñ nō mouet̄. et ideo vt depuret̄ et subilicet̄ necesse habet vt sepius moueat̄ et hauriat̄. quanto aut̄ terre viue est vicinior. tāto aqua puteal̄ frigidior z dulcior cōmuniter experit̄. Item in byeme raro vel nunqz p̄gelat̄. nam p̄p̄sentiam aeris frigidi byemali tpe calor̄ frigidior p̄trahit ad interiora putei repellit̄. z iō aq̄ ipsius ex vapore calido imutata p̄gelari nō pmittit̄. imo calidior i byeme qz i estiuo tpe inuenit̄. Item aqua putealis ppter situm eius in pfundo cum difficultate acquiritur. z sine magno labore et artificio vix haurit̄.

De fluuio Caplm. II.

Fluuius a fluendo est dictus. s̄m *Isid.* enim fluui⁹ est pbennis fluxus. quia cōtinue fluit et nisi ei⁹ intercipiāt origo fluere nō desistit. Est igit̄ considerare in fluuio quo ad fluxū pbennitatem. quo ad situm pfunditatem. q̄ ad motum circularitatē. per longissima enī terrarum spacia currere fluuius consuevit. Item quo ad ortum siue suum originale p̄ncipium z finale terminū amaritudinis q̄ litatem. omne ei flumen originaliter per occultos meatus in captibus fontium a mari erit z p̄ manifestos transitus iteruz in mare

redit, ut dicit glo. sup. **E**cce pmo ubi dicitur
Omnia flumina intrat mare &c. ubi dicit bier
ro. Dicit pbi aquas dulces que mari influ
unt vel ardore sol' cōsumi, vel saluginis pa
bula esse maris. Sed noster ecclesiastes aqua
rum, scz cōditoz, dicit eas p occultas terre ve
nas ad capita fontium regredi & de matrice
abyssō in sua pncipia ebullire &c. **N**e est con
siderare in flumine quo ad mediū p grossuz
inter suū finem & pncipiū dulcedinis sapor
rositatem. nā aqua fluuiialis in venis fontis
um p quas transit colatur, ubi a sua salu gi
ne spoliata cōtrahit saporem potabilez et in
dulcedinem cōmutat, ut dicit **I**sidus. **I**tem q
ad aspectum specularē perspicuitatē, substā
tiam enī habet purā luci peruiā et ad modū
speculi dyaphanā vnde reruz imagines ob
iectarū in fluminis superficie rēpresentant. **H**ic
est cōsiderare quo ad fluminis substātiā
mūdicā & puritatem, quo ad eius cursuz
decliuem & pncipitez velocitatem, quo ad im
petus sui maximā virtuositatē, quia omnia
obstacula & cunctos obices diruit, cuius ra
pacitati nihil finalitē resistit, sua enī impetuo
sitate omnia in se proiecta vel secuz rapit vel
saltem ad ripā ducit, naues onustas suo im
pulsu agit & impellit, rotas etiam grauissi
mas celeriter p violentiam circūvoluit, sor
des etiam in se pectas recipit, sed motus sui
impetu receptas dissipat & dissoluit. **F**lumi
nis enī est sui & locozū per que transit mū
dificatiuus, & aquaruz lacualium & stagnoz
rum per quas subintrat renouatius & a cor
ruptione cōseruatiuus, pisciuz diuersi gene
ris nutritiūs, et fetozis & mali saporis i pisci
bus lacualibus & palustribus absterfuiuus,
& qualitatis eozum imutatiūs, habet etiam
flumen siue fluuius quo ad effectum multi
plicem vtilitatem bñanis vsibus congruen
tem, nulli enim beneficiū suū denegat, sed
omnibz qntum est de se, se cōmunicat, vnd
iā iuuenis qz hominibz taz paruis qz ma
ioribus equaliter administrat, sordez et im
mūdicias tam corporuz qz vestium mūdifi
cat, estuantes refrigerat, sitientes potu reficit
et recreat, loca sibi adiacentia irrigat & fecun
dat, humoris sui effluentia radices & semina

humectat in grossat & impinguat, ut patz in
egipto, ubi tacto semine in ortozum mores
a nilo flumine omnia campestria irrigatur
ut dicit **R**abanus sup. xj. ca. de vi. **T**erra tua nō
est sicut terra egipti &c. sua circūfluentia ciui
tates & alia habitacula munit et fortificat, tā
vicualia qz mercimonia ad ciuitates defe
rentes homines locupletat, arene accumula
tione & terre limose cōpositione infulas for
mat, loca minutionibz congrua coadaptat
De aqua vero fluuiali dicit **C**onstan. q illa
est melior que tendit ad ortuz solis, & que ab
latioribus montibus ortuz sumit, que vero
tendit versus occidentem minus est lauda
bilis. **D**icit etiā q flumina quāto sunt a ciui
tatibus remotiora tanto puriora sunt et nu
trientis piscibus aptiora. **F**luminibz enim
in fluuiū ciuitatū sordez & lauature balneozū
lutiqz effusiones & huiusmodi ex quibz aqua
fluuialis aliquādo contrahit corrupelam
ut dicit idem. **A**qua fluuialis est laudabilis
cuius fluxus est velox formis currēs sup lap
des puos et fundū arenosū siue argillosum
solidū lapidū et mūdū. **N**az ex qlitate terre
per quā fluit colorē parabit & saporē, & fm b
variant flumoz tā noia qz pprietates, ut di
glo sup **G**en. ij. **Q**uāuis enī flumina cōmunē
a mari formantur originē, a locis tñ qbz ortū
tur et p q trāseūt sicut colorē parabit & sapo
rem sic & nomē. **Q**uāuis enī multas aqz in se
recipiat fluuius influētes, qz diu tñ cognosci
tur primus et pncipalis alueus, nomen p mū p
dere nō defacili puenit. **A**qz enī quas influ
endo recipit, re & nomie sibi incorporat atqz
vniū, vnde fluuius qzuis sit parus et modicus
quando de primo fonte primo effluere inci
pit, quanto tamen a suo principio plus elon
gatur p aquarū influentiā tāto plus crescit
ut patet i danubio germanie fluuiio, de quo
dicit **I**sidus, libro. xij. ca. penul. qz germani
cis montibz ex parte occidentis ortur ex fon
to paruo p gens contra orientem, lx. fluuios
in se recipit, & vij. ostijs in pōticū mare fluit
Vtilis est autem omnis fluuius qz diu ripa
rum suarū terminos non excedit. **S**ed quā
doqz ymbriuz inundatōne seu niuū resolu
tione terminos alvei sui egreditur, tūc vicine

terre planiciem destruit sepius ⁊ submergit
Sunt autē fluminum duo genera. vt dicit
Hid. li. xij. ca. penul. Vñ dicit flumen viuū
de quo virgili⁹. Donec me flumie viuo ab/
luero ⁊. Aliud est torrens aqua scz cum im/
petu veniens ⁊ recedens. dicit autē torrens
quia pluuia crescit. siccitate vō torrescit. id ē
arescit. cui greci ab hyeme nomen dederūt
quādo crescit. nos ab estate quādo deficit ⁊
arescit. Et autē decursus torrentis impetuo/
sus ⁊ fortis. ⁊ idō quelibet sibi obuiantia di/
ruit ⁊ cū impetu secum trahit. vbi autē fluit
terrā concauat ⁊ corrodit. ⁊ lapillos ac pale/
as coaceruans post se vestigia derelinquit.
vias destruit. vicina mergit. i mare descēdit

De amne Ca. III

Amnis dicitur flu/
uius nemore ⁊ frondib⁹ redimitus
siue circūseptus. vt dicit Hid. sic ex
amenitate vocatus. iuxta quē abū dant her/
be mediciales. volucres siluestres nidificāt.
In cuius decursu fere potus sumētes vel fer/
uore estus se refrigerāt. ex cui⁹ vicinitate ibi
abundant pascua ⁊ suū vigorem ⁊ virorem
diuī⁹ retinent ⁊ reseruāt. Sunt autē quedā
flumia de quib⁹ specialiter fit mentio in scri/
ptura. sic phison gyon tigris dorix eufrates
iordanis ⁊c. Est autē phison ganges fluui⁹
vt dicit Hid. lib. xij. a gangaro rege dicitur
ganges. Hic exiens de paradiso circuit terram
euilath indie scz regionis. Et dicit phison. id
est caterua. quia decē in se recipit flumia. In/
terpratur etiā mutatio oris. quia mutat a fa/
cie quā habet in paradiso. Et hoc tribus mo/
dis sicut dicit magister in hysto. In colore.
quia alibi clarus. alibi obscur⁹. alibi turbid⁹
In quātitate. qā alibi paruus. alibi magn⁹
et diffusus. Et in sensu. quia alibi frigid⁹. ali/
bi calidus. Hic fluui⁹ abundat arenulis au/
reis ⁊ gēmis p̄ciosis. in cuius etiā litoribus
crescūt arbores ⁊ herbe medicinales

De gyon qui nilus dicitur
Capitulum. III

Gyon qui et nilus
est fluui⁹ mesopotamie de paradiso

exiens. Et dicitur biatus terre vel terreus. qz
turbidus est ⁊ limosus. Oritur autem non
procul ab atlante et circuit terras ethiopiae
et descendit per egiptum ⁊ irrigat plana eius
vñ dicit Hiero. sup amos. viij. ibi defluet q̄si
rius egipti ⁊c. Nilus dispositōne dei totaz
egiptum semel in anno irrigat. cumulis are/
narum claudentib⁹ ostia eius ne defluat in
mare. post irrigationem autem solutis cu/
mulis redit in alueum suum. et sic tandem
mare ingrediens a mari absorbet. Hic fluui/
us nutrit reptilia multū nociua ⁊ venenosa
sicut cocodillos ⁊ bestiolas que dicitur eni/
dros. de quo dicit Hid. li. xij. ca. ij. Enidros in/
quit est bestiola ex eo nū cupata q̄ in aquis
versetur ⁊ maxime in nilo. que si iuenerit co/
codillū dormientē. volutat se in luto primo
et intrat poros eius in ventrē et carpit omnia
interiora eius ⁊ sic morit. Dicit etiā glo. sup
xxij. ca. Ecce. ibi q̄ gyon qui ē nilus fluuius
turbulentus est et multū contrahit limi. vñ
limositatis ratione quā secum ducit terras
per quā transit frugiferam ⁊ valde fertilem
facit.

De tigris Ca. V.

Tigris fluuius est
mesopotamie de paradiso egredi/
ens pergit contra assyrios. vt dicit
Hidorus. qui post multos circuitus intrat
marerubus. Vocatur autē h̄ nomine ppter
impetum ⁊ velocitatem ad instar tigris ani/
malis nimio impetu pcurrētis. Dicit autē
Iosephus q̄ tigris orit̄ in armenia ex eodez
fonte quo oritur eufrates. ⁊ vocatur diglath
quod sonat acutum vel angustum. currit ei
anguste ⁊ acute ad modum sagitte propter
quod tigris lingua persica. id est velox v̄ fa/
gitta nūcupatur.

De eufrate Ca. VI

Eufrates est fluui/
us mesopotamie de paradiso exiens
copiosissim⁹ in gēmis. qui per me/
diam babilonia; fluit. hic ab vbertate nomē
accepit. naz bebraice eufrata frugifer dicitur
et interpretatur. mesopotamia; autem pfluat

in quibusdā locis rrigat sicut nilus egiptū.
Salustius aut̄ autor̄ certissimus asserit ti-
grim & eufratem de vno fonte manare in ar-
menia. qui p̄ diuersa loca exeūt spacio mul-
torum milium in medio derelicto. terra autez
que ab ipsis ambit̄ mesopotamia dicit̄. buc
usq; **Isid.** li. xiiij. ca. penul.

De doxice Caplm. VII

Doxice est fluius **Isid.**
glo. sup̄ **Eccl.** xiiij. q̄ alio nomine d̄
araxis & arapsis. amnis armenie q̄
onitur ex eodē monte cū eufrate sic dicit̄. eo
q̄ rapacitate omnia p̄sternit. vt dicit̄ **Isid.** li.
xiiij. vñ cum alexander eum vellet transgredi
pontefabacato tanta violētia inundauit vt
pontez dirueret. **Hic** breuib⁹ interuallis ab
eufratis ortu caput tollit. ac deinde in caspi-
um mare fluit. vt dicit̄ **Isid.** ibidem. **Doxice**
aut̄ dicit̄ a grecis a parte terre ip̄orum. nam
illa patria vbi fluit lingua ip̄ozū doxica vo-
catur. vt dicit̄ glo. sup̄ **Eccl.** xiiij. **Hic** fluius
quasi q̄dam brachium videt̄ esse tigris vel
eufratis v̄l vtriusq; cum ex eodē fonte in ar-
menia oriat̄. p̄pter quod dicit̄ abundare gē-
mis et herbis aromaticis quarū vsus cōue-
nit medicine. **Doxice** aut̄ medicamentū gene-
rationis interpretatur. mediāte itaq; tigris vel
eufrate exire de paradiso dicitur & p̄dire.

De Jordane Caplm. V

Jordanis iudee
fluius a duob⁹ fontibus quoz
vnus ior̄ alter dan vocat̄. iordanis
nominat⁹ est. vt dicit̄ **Isid.** li. xiiij. nascitur au-
tem sub libano monte diuidens arabiam &
iudeam qui p̄ multos circuitus iuxta hieri-
cho in mare mortuū influit. q̄d ipsum absor-
bet penitus & consumit. **Hic** fluius tempe-
mellis triticee que solet in palestina vernali
tempore iam maturefcere cōsueuit plus so-
lito abundare. q̄d accidit ex ymbus serotini
inundatōne et ex niuium resolutiōe sicut di-
citur in historijs & in glo. sup̄ **Iosue.** iij. dicit̄.
Jordanis ripa salui sui tempore mellis im-
pleuerat &c. **Et** **eccl.** xiiij. fere dicit̄ idem. **Hic**
fluius est in multis p̄uilegiatus. **Primo**

quia regionē fidelium iudeozū a regione in-
credulozū iudeam scz ab arabia sepauit. **Se-**
cūdo. quia corā filijs israhel se aperuit et eis
ad terram p̄missionis transitūz p̄bens. in ar-
che domini et populi p̄sentia se diuisit. vt d̄
Iosue. iij. **Tercio.** quia lepra; naaman syri
abluit & mūdauit. iij. **Reg.** v. **Quarto.** q̄ p̄
sui diffusionēz sanctitati helye & helysei testu-
moniu p̄hibuit. quia vtriusq; imperio obe-
diuit. vt patz. iij. **Reg.** ij. **Quinto.** quia ferz
contra naturā aliarum aquarū non absco-
dit in fundo. imo vsq; ad suaz sup̄ficiem illd̄
remittens p̄phete qui p̄diderat ipsum vt re-
ciperet eleuauit. vt legit̄. iij. **Reg.** vi. ca. **Ser-**
to. quia ex cōtactu mūdissime carnis domi-
ni sanctificari meruit. quo mediāte domi-
ni vim regeneratiuā aquis cōtulit et humane
salutis sacramentuz in aqua fieri ordinauit
vt patet **Luc.** ij. **Septimo.** quia i iordane io-
hānes bapt. et celos apertos videre & voces
patris audire meruit. quādo toti⁹ trinitatis
mysteriuz in baptizando dominū intellexit
Sunt & alia flumina que nominant̄ in scri-
ptura. sicut sunt abana et p̄barphar que sūt
fluij syrie fluentes iuxta damascenū. quoz
rum subductione orti damasceni irrigantur
et multiplici genere barbarū et arborum ac-
fructuum multiplicatiōe fecundant̄. de his
dicitur. iij. **Reg.** v.

De gazan Caplm. IX.

Gazan est fluius
medozū. qui alio noie dicit̄ yda-
p̄ses. qui a quodaz rege medozū
sic vocatus est. ortur autē in oriente & rubro
mari excipit̄. in vinculis aut̄ syris sup̄ hunc
fluium due tribus & dimidia. que a salma-
nassar rege assyriozū captiue in assyrios sūt
deducte p̄manere exules sunt coacte. vt prz
iij. **Regum.** xvij. sicut due tribus captiuate
a nabuchodonosoz sup̄ fluiū chobar in ba-
biloniam fuerūt multis temporib⁹ colloca-
te. vt patet in **Ezech.** p̄mo. **Est** autem chobar
flui⁹ babilonic⁹ p̄ paludes babilonie se dif-
fundens a tigris vel eufrate ortum ducēs ac
in vnum ip̄ozū iterum rediens siue cadens
vt dicit̄ **Hiero.** sup̄ **Ezech.** **Fluius** aut̄ cho-

bar parte sui litoris abundat salicibus et ca:
recis. sicut dicit glo. sup locū illuz. **Ma. xvij. v.**
tra torrentē salicis ducis. hunc torrentem
vocat babilonie flumen super quod residēs
populus dei nō refultat. immo plozat. sicut
scriptūz est sup flumina babilonis zc. **Sūt**
et alia flumina multū famosa. sed de illis
tacem⁹. qz deis mentōz i biblia nō habem⁹
De lacu in generali Caplm. X

Lacus est latentū
l aquarū receptaculū in quo aqua
retinet. nec fluctibus admiscei. vt di
cit **Isid. li. xij. quod greci limū. id est stagnū**
vocant. nā fontes labunt in flumina. flumī
na vero in freta discurrūt. lacus autē stat in
loco nec fluit. z ideo dicit⁹ est lacus q̄ si aque
locus. vt dicit **Isido. aqua senī quas scaturi**
endo vel influendo recipit alā non transi
dit. pisces autē lacuales. vt dicit **Constā. mi**
nus sunt laudabiles q̄z fluuiales. nam sua li
mositate pisces quos nutrit quasi limū sapi
entes reddit. berbas supfluas gignit in qui
bus ranas et vermiculos multos nutrit.
aqua fluens lacus subintrans z influens.
ipsoꝝ aquas recentiores efficit z ipsas a
corruptione custodit. ex nimia vero aqua
rum receptōne frēq̄nter ripa stagni rumpit
et quicq̄ diutius intus nutritus est subito
inaniē. **Aqua autē lacualis ceteris est grossi**
or z aquis fluuialib⁹ ad potandum minus
laudabilis experit. nam talis potus sepe as
sumptus multas generat in corpore passio
nes. vt patet supra li. v. de aque potu. contra
bit autē aqua lacualis diuersas vrutes ex fun
do z siti vbi recolligit. sicut exemplificat **Isi**
do. li. xij. ca. iij. de diuersitate aquarū dicens
In ethiopia inquit lacus est quo pfusa cor
pora velut oleo nitescunt. **Enaz lacus est in**
africa que canoras facit voces. **Item in ita**
lia est lacus qui bibentib⁹ aquaz ipsius tedi
um vini facit. in reatinis paludibus iumen
torum vngulas indurari dicit⁹ **Itē in affalei**
colacu iudee nihil viuū habent animā mer
gi pōt. **In indis syde est stagnū in q̄ nihil na**
tat sed oia submergūt. **In tragodiū de est la**
cus in die ter amarus et tonens dulcis. **Hec**

omnia recitat **Isido. in li. et cap. supradicto.**
Hec autē et alie cōsimiles aquarū putealū
et lacualium diuersitates accidunt ex varia
qualitate venarū terre p quas trāseūt tales
aque. vel a natura et dispositōne fundi vbi
aque hōdi recolligunt.

De lacu asphati Ca. XI

Lacus asphalti ma
re mortuūz nūcupatur. mare pro
pter eius magnitudinē z pfundita
tem. mortuū quia nihil gignit viuūz. nihil ei
recipit ex genere viuētūz. vñ nec pisces ha
bet nec volucres. sed quecūqz viuētia mer
gendo temptaueris quacūqz arte statim re
siliunt. z q̄zuis vebemēter illusa. p̄festim excu
tiunt. sed neqz a ventis mouēbitumine tur
binis vētis resistente q̄ omnis aqua stagna
tur. neqz nauigatōis patiens est. oia autē vitā
carentia in pfundū mergunt neqz materias
aliquā sustinet nisi q̄ bitumie illustrat. extir
ctam lucernā in eo submergi. accensam vō
supnatate dicit. hic locus asphalti. i. bitumi
nis vocat siue mare salinaz. z est in iudea in
ter hiericho et zacham. longitudo eius vsqz
ad zoroas arabie dirigit stadijs septingēis
et. lxxx. latitudo ei⁹ stadijs centū. vel vsqz ad
vicinia zodomoz. **Hucusqz Isid. li. xij. in cap.**
de lacis z stagnis. In historijs di. magister ca.
de subuersione zodomozū in fine. Hic lacus
nigras glebas bituminis euomit. z ideo la
cus asphaltides dicit. in cuius ripa poma in
arboribus nata vsqz ad maturitatē coloris
sunt viridis. que si matura incidas fauillas
intus inuenies. vnde ait **Josephus. fauilla**
terre zodomozūz sidem habet. simile dicit in
glosa sup secūdam petri. ij. ca. sup locū illuz
ciuitates zodomozūz in cinerem redigēs zc.
seruare adhuc voluit domin⁹ regionem cō
tra positam spēm pristine pene. nascunt ibi
poma pulcerrima q̄ ex se cupiditatē edendi
spectant⁹ generāt. q̄ si carpas fatiscūt z resol
uūt i cinerē. sumūqz exciāt q̄i adhuc ardeāt

De lacu tyberiadis Ca. XII.

Lacus tyberiadis
ab opido tyberiadis ē vocatus q̄z

quondam herodes in honorem tyberij cesaris condidit. Est autem stagnū maximum siue lacus omnib⁹ lacubus in iudea salubri or⁹ et ad sanitatem corporum efficacior. Circuit autem stadia centum. lx. vt dicit **Plido.** libro. xij.

De stagno genesar Ca. XIII

Stagnum genesar vt dicitur ibidem. est lacus amplissim⁹ in iudea. qui lōgitudine. clx. stadijs extendit. latitudine. lx. diffunditur. a quis crispantibus aura nō ventus. sed de ipso sibi creans. vnde et genesar dicitur greco vocabulo q̄i generans sibi auram. Deniq; per diffusiora spacia lacus frequēibus aurispirantib⁹ agitatur. vñ purior est haustus eius et dulci or acabilior ad potādum. **Hucusq; Plido.** Propter magnitudinē vero ei⁹ sepe in euāgelio mare vocatur. non q̄a sit mare. sed potius est quedā magna iordanis reflexio. vt dicit glosa sup **Iobā.** ca. vi. Consuetudo est autem hebreorū omnē talem aquarū cōgregationem vocare mare. et idō sepe maris nomine nūcupatur.

De piscina Ca. XIII

Piscina est aqua ad nutriendū pisces collecta. q̄zuis p̄ antraxim aquarū collectio nō habens pisces piscina sepi⁹ nominet vt dicit **Plido.** Ad bonitatem autē piscine extigitur fundi soliditas aque influentis puritas et influentie continuitas. vbi enim fundus est limosus et paludosus. pisces saporosi nullaten⁹ nutriuntur. vbi etiā recens aqua nō fluit. aque stantes et nō mote defacili corumpunt. et ideo ad piscine renouatione; p̄ canales et fistulas aque dulces et recentes inducunt vallibus et aggeribus ne influentes aque effluant piscinarū termini minuunt. **De piscinis** etiā riui ad ortorum irrigationem deducunt herbe et arbores iuxta piscinas sicut magis virentes et fructifere inueniuntur.

De riuo Capitulum. XV

Riuus a rigando

Riuus a rigando est dicitur. vt dicit **Plido.** nā a fonte vltariuo flui⁹ ducit vt inde ortus irriget. naturā ei et effectū sui originis sapit riu⁹. a fontali origine mediante riuo p̄cedit flui⁹ siue lacus. vt dicit **Plido.** Est autē riuus imundiciarū purgatu⁹. terre fecundatu⁹. potus animalibus et auib⁹ ministratu⁹ virois et pulcritudinis in herbis et floribus p̄seruatiuus. lapilloz et arenularū attractu⁹.

De fluctu Ca. XVI

Fluctus a flatu est

Fluctus a flatu est dicitur. ventoz enim impulsu aq̄ agitate fluctuant. quare minēs liquor q̄ semper in motu est vocat vnda. Et ē vnda ab eūdo dicta. eo q̄ p̄tinua agitatōe mota nunq̄ quiescat. vt dicit **Plido.** li. xij. fluct⁹ autē mutuo se collidit. vt nūc sursum nūc deorsum mutuo se agitent et impellant. et ex frequenti allisione mutuo spumas ex se gignūt. arenas et varias sūdipiculas secū admiscendo sursum ferunt. pisces allidit et ex mot⁹ sui impetu meliores reddūt. ex p̄tosi aeris subintratione fluct⁹ intumescūt. et sicut vti impetū nūc ascendūt nūc descendūt. ex p̄cussione mutua aerē p̄tāt et ventū gignūt. naues eleuat et ad ripas dep̄mūt et litora secū strepitu p̄strigūt. sp̄sūt in motu et quiescere nō p̄nt aut ei penit⁹ deficiūt aut vndiq; se agitat et diffundūt.

De gurgite Ca. XVII

Gurgites est in flumi

Gurgites est locus alt⁹ siue p̄fund⁹. a gutture gurgites est dicitur. vt dicit **Plido.** eo q̄ aquas influēt et absorbeat et absorptas iterato reuomat et remittat. vñ p̄pter sui p̄funditatem motu circulari et reflexo circūferit. p̄p̄t q̄d natates defacili in gurgite piclitant. In gurgite etiā pisces maxie se occultāt et vix q̄z diu gurgitem nō exeunt capiunt.

De tramite Ca. XVIII.

Trames est p̄rim⁹

Trames est p̄rim⁹ aque seu flumis decursus et exitus p̄tinu⁹ a fonte exiens ac meat⁹ sui

alueum nō reliquēs, a fonte enī effluere inci-
pit, et quousq; mare intraverit infra alvei sui
limes p̄nue fluere nō desistit, fundū suū
cōcauat et p̄sumit, nauigio maxime puenit
p̄sces maiores nutrit, q̄ recentiorē aquā
et fundū puriorē habere generaliter consue-
uit, cum maiori impetu fluit q̄ aliqua alia
pars aque, et ideo naues atq; lignoz strues
celerius secum trahit, et ideo trames dicitur
a trabo is, vel irāsmittō is, quia omnia im-
posita trahit celerrime et transmittit, quāto
enī aque cursus in suo tramite est recentior
tanto est velocior, et omnia velocius secum
ducit siue trahit.

De alluione Caplm. XIX.

Alluio alluiois
et hec alluies dicitur latens et lenta
aquarū inundantia, ab alluendo
vel abluendo dicitur, abluuit enim terram per
quā transit et abluendo consumit, unde sub
terranea riparū consumptio ex aqua facta
alluio dicitur Job. xiiij, alluione paulatim
terra p̄sumitur zc, quāto autem p̄ abscondi-
tas riparū cōcauitates melior fluxu se dif-
fundit, tanto piculosius litous soliditatē dif-
sipat et dissoluit, nam ripe superficies exterius
solida creditur, quia eius consumptio interior
nō videt, sed ideo pes calcantis ripam facili-
labit, q̄ consumpta interiori soliditate latēs
vacuitas nō cauetur, vt dicit cēn.

De abyssō Caplm. XX

Abyssus est aqua
rumpfunditas impenetrabilis, a q̄
fontes et flumina oriuntur, omnes
enim aque de abyssō exeunt et p̄ occultas ve-
nas ad matricem abyssum reuertunt, vt di-
cit Isid. li. xiiij, unde dicitur abyssus quasi ab-
uisus, quia eius p̄funditas videri nō potest
vt dicitur abyssus quasi sine bysso id est sine
candore, quia p̄pter nimiam distantiam a
fōte luminis lucis pulcritudine caret et deco-
re, vt dicit Iohānes Damascen⁹ abyss⁹ nihil
aliud est q̄ aqua multa cuius finis est incō-
p̄benibilis et inuisibilis, quia ad eius termi-

num lucis diffusio nō attingit, vel dicitur abyssus
quasi sine base, quia eius fundamentus
et sustentatio sensu non videtur, Et ideo p̄
mordialis materia quia in p̄ncipio nō erat
forma determinate distincta, abyssus ab au-
gustino est vocata, p̄pter quod dicitur in li-
bro cōfessionum, xij, Abyssus est corporale
illud qd̄ fecit deus vt esset materia corporea
rerum informis sine ordine et sine luce
vnde abyssus idē est quod p̄ma materia, Et
dicit Augustin⁹ in libro de symbolis, Terre
inquit et abyssi nomie materiam nūcupauit
que de nihilo facta est vt ordinatissimo dei
munere p̄mo capax formarum fieret, et dein-
de formarent quecūq; sunt formata, vnde ea-
dem materia aqua est dicta, tum quia flux-
da, tum etiā quia omnis forme est susceptiua,
Unde dicebat terra p̄pter naturalem stabi-
litatem vel soliditatē scdm̄ quā erat genera-
tioni et corruptiōni subiecta, Abyssus p̄pter
informitatē quia nulla erat forma distincta
dicebatur et aqua p̄pter formatiōnis possibi-
litatem p̄m quā erat omnis forme et qualita-
tatis potentialitē receptiua, vt dicit August⁹,
Abyssus ita q̄ ex se habet obscuritatem, pro-
funditatē omnium aquarum et fluuioū ca-
pacitatem infaciabilitatez, q̄ nunq; tot aq̄s
recipit quin plures recipere possit, inscruta-
bilitatem, inexhaustibilitatem, communica-
bilitatem.

De mari Ca. XXI

Mare est aquarum
collectio tam dulcium q̄ salifarum
vt dicit Isidorus libro, xiiij, proprie
aut dicitur mare, eo q̄ aque eius sunt ama-
re, vt dicitur ibidez, Et sequitur, vocatur au-
tem mare equoz ab equalitate, eo q̄ equalit-
ter sursum est, Quāuis enim aque maris
fluctuantes velut mōtes erigant, sedatis tñ
tempestatibus iterūz adequantur, vt dicit
idem, Idem autē dicitur pelagus quasi pel-
lens vndas, q̄ in mari fit vnda et p̄cellarū
motus p̄nu⁹ et impulsus, Mare autē vt
dicit idē ibidez, q̄uis oīm fontū se recipiat
a quas et flumina, ex tāto tñ aquarū cursu nō
suscipit incrementū, qd̄ accidit ex hoc, vel q̄

eius magnitudo influentes vndas nō senti
at. vel qz amara vnda fluentū consumat. v'
qz ipse nubes multā aquositatez ad se attra
hunt. siue qz illas auferāt primū veni partem
sol exsiccat. seu qz aque dulces p occulta que
dam foramina pcolate redeāt ad capita flu
uioz et fontiu3 reuolute. **H**ucusqz **A**li. li. xiiij.
Secōm amb. aut et basiliū in exameron. ma
re est aquarū aggregatio multiplicata p di
uersa loca et noia. sed tñ pnuat de vna semp
mota vaga sonora spumosa in fluxu et refu
xu lung naturā imitans. cuius virtute et influ
entia cobibet. **E**st aut mare caput et hospiti
um fluuioz. fons ymbriū. quo sibi discrepā
tes populi copulant. subsidiū in necessitati
bus. refugium in piculis. itineris cōpendiū
laborantis lucrum. **D**e mari enā dicit **A**ri
sto. in li. metheoz. omniū aquarū mare est p
cipium et origo. et est aquarū quies. et diuidit
in reliqua maria. **C**ausa aut ppter quā fit in
mari falsedo et amaritudo est. qz duo sūt va
pores. humidus vapor et siccus. subtilis et aq
uus. resoluit pars subtilior p motum solis et
remanet grossior. et calore solis cum calefacit
efficitur salsum qd remanet et amaruz. vt su
dor et vna ex adustione. **F**it enī res amara
qñ remanent ptes terrestres aduste aqueis
et insipidis pibus consumptis. et de amari
tudine p adustionis intēsiōez fit falsedo. vt
patet in cinere i quo aqua colata sentit salza
Item aristo. in eodē. **A**qua maris salza gra
uior est aqua dulci. qz hec grossior. illa vero
subtilior. cuius signum est. qz ouum natat in
aqua salza et nō in dulci. et pfundius submer
git nauis cadēs in aqua dulci qz in salza. **E**t
ideo in mari mortuo nō mergit animal nec
generat. quia vincit in eo siccitas. **I**tem in li.
de animalib. **I**n mari est aqua et pōt ab eo
extrahi falsedo. quoniā si homo accipet vas
terreum nouū crudum et clausit eius orifi
et eijceret ipsum vacuū in mari p diem et no
ctem. intrabit in ipm aqua dulcis. **I**tem idē
in li. metheoz. **A**que dulces eleuant ppter le
uitatem suā sursum. et aque salze descendunt
ppter grauitatē suā deorsum. et qd salsum est
remanet in terra et dulce euaporat. **I**tem idē
libro de elementis. **M**are in actionib. suis

imitat naturam lune. qd patet. qz qñcunqz
luna orit in aliqua hora diei vel noctis. tunc
flumen ingrediēs mare in illa regione in q
orit luna extendit ipm mare ita qz aqua illi
fluminis redit ad partes loci a quo cucurrit
ac si esset p violentiā repulsa. et cuz est luna
in cardine inferiori. incipit aqua dimini si
cut qñ luna vult oriri aqua incipit augmē
tari. vñ sicut ferrū sequit adamantes. ita ma
re cursū lune sequit et virtutē. qre suprali. viij
in ca. de luna. **I**tem inspissat quoqz mare post
ascensum stelle que vocat canticula. et mutat
colorem et efficitur nūc viride nūc ceruleum
nūc turbidum nūc clarum. **I**tem macro. in
libro ciceronis. **O**ceanus in incrementō lune
ordinem istū tenet. **I**tem pmo die crescētis
lune fit copiosior solito. qz tunc mare pleni
est in summo. deinde minuit secūdo. et sic de
scendendo minuit vsqz ad diem septimū. et
tūc est maxime in vltimo defectu. **I**ncipit at
paulatim crescere itez vsqz ad diē septimū
Die itaqz quo lūa est. xiiij. qñ totaliter ē ple
na. est iterato mare in suo augmēto summo
et itez incipit minui p dies septem alios. **I**ta
qñ luna est. xxi. est iterū in suo mimō. **E**t cre
scendo incipit ascendere p septe3 alios dies
ita qz qñ luna est. xxxviii. tunc iterū est in suo
sumo. **E**t sic semp mare quatuor recipit im
mutatōnes quolibet mense. duas scz crescē
do. et duas in decrescendo fm augmentum
vel decrementū ipsius lune. **S**emp itaqz est
mare in suo augmento et vigore quādo lūa
plena est luie vel versus celum vt in nouilu
nio. vel versus terrā vt in plenilunio fieri cō
suevit. et quanto luna in susceptione siue in
amissione luminis sui plus pficit vel deficit
tanto mare crescit amplius aut decrescit. **I**tem
mare fm **A**risto. in li. vegetabilium. funduz
et litus habet durum. solidum et arenosum
et signum huius qz mare sit salsum super are
nas est. quia obtinuerūt in eo partes terre
sicce quia sunt salze. et existētia aque diuisit
lutum p partes suas. et ideo terra mari pro
pinqua arenosa est. **I**nter partes vero eius
arenosas diuersi lapides et gemme mire vir
tutis pcreantur. et arenarum attritu polue
per vndarū maris motum ad litora iactant

Pretistas at maris ppetates se quedā alie
 cōmunes r oibus fere note. quas tñ p p̄t sim
 plices bonū putauit hic apponere. vt maiaz
 babeāt aliq̄ mystica p̄eaz silitudinē simpli
 cib⁹ suadere. **E**st itaqz mare suūp̄s⁹ purga
 tiuū. oia ei cadauera et imunda a se reijcit. et
 oia imda r mortua discuit p̄ mor⁹ violētiā
 expellit. vt dicit **G**re. **I**tez mare ē pocculu
 mas venas sui abyssi diffusiuū. et tā fontib⁹
 q̄z fluminib⁹ materiā sui flux⁹ p̄tinue minu
 stratiuū. vt dicit **H**iero. sup **E**ccl. **I**tez mare ē
 aiānuū et monstroū mltiplicis forme pdu
 ctiū. mare ei longe plura pducit monstra
 r mira q̄z facit ipsa t̄ra. sicut dicit **R**abanus
 sup **E**ccl. xliij. ibi. **I**llic p̄clarā r mirabilia opa
 et varia bestiarū r zc. **E**t in ips. **I**llic reptilia q̄
 rum nō est numer⁹. **I**tez q̄zuis mare subaliē
 sit molle r liquidū. durissimarum tñ rez taz
 animataz q̄z inanimataz est generatiuū. vt
 p̄z in p̄cilibus r piscib⁹ dure teste. r in lapi
 dib⁹ r gēmis quas emittit. **I**tez mare q̄zuis
 in se non sit portabile vel delectabile q̄ntū ad
 gustū. est tñ vile quo ad effectū. **M**ultariū
 enī infirmitatū est curatiuū. sanat ei ydopi
 cos vlcerosos r alios scabiosos. vt dicit **C**o
 stan. r multos alios curat. **I**tez mare q̄zuis
 ex se sit salum r amaz. p̄ dulcedinez tñ vena
 rum terre p̄ quas transit est sui saporis imu
 tatiuū. dulcedinē enim q̄ndam p̄trabit ex co
 lanone terre p̄ quā transit. vt dicit macro. et
 aristo. **I**tez mare q̄ntumcūqz sit inspidū aut
 amarū. piscium tñ dulciū est nutritiuū. latē
 tem ei habet dulcedinē quā sugentes pisces
 cōtrahunt nutrimentū congruū r saporem
 vt dicit **A**mb. **I**tez mare mobile est r in quie
 tum r ex suo motu est sue sube a corruptōis
 piculo p̄seruatiuū. qz ex p̄tinuatiōne motus
 l̄baliat. r sic ne putrescat a corruptibili vicō
 p̄seruat. **I**tem cū sit liquidū r male termina
 bile. tñ p̄ seipsum silitur et nō p̄ alium. p̄p̄
 quod vltra litozum suoz r terminos nō est
 defacili p̄cessiuuz. sicut d̄z puer b. viij. **H**iere.
 v. **J**ob. xxxvij. **I**tem salitudine et amaritudine
 sua est dulcedinis fontium r aliarū aquarū
 influentū r absorptiuum. tanto enī reputat
 aqua fluens dulcior. quāto plus amaris in
 trouū elongat. **I**tem ex collisione et mutua

reuerberatōne suozū brachioz quib⁹ cingit
 terrā ē ventoz p̄trarioz generatiuū. vt dicit
 beda. **I**tez incōlueus mare marie est nociuū
 est ei timoris incussiuū. r doloris capitis ge
 neratiuū. vomit⁹ et nausee puocatiuū. appe
 titus cibi r potus ablatiuū. **I**tez ex vaporatō
 ne fumositatū quas emittit est nebule r nu
 bium generatiuū. caliginis r obscuritatis in
 aere inducitiuū. r radioz solis incepuū. ca
 lois solaris repliuū. **I**tez colorē p̄p̄um nō
 h̄ns. p̄ qualitate ventoz est sui coloris muta
 tiuū. naz mō flauū est. mō lutulentū. modo
 atrum. vt dicit **I**sid. li. xij. **I**tez mare multoz
 piculoz est in se p̄tinuū. modico ei flauū
 venti reddi tempestuosuz. p̄cellosum ferui
 dum r tumultuosum. **E**t iō mare fretum d̄z
 vt dicit **I**sid. scz feruidum h̄ns motū. vt in
 mari siculo. in q̄ p̄pter maris feruozē strepi
 tum facientē scilla r caribdis esse dicunt. que
 sunt duo loca piculosa in q̄bus mlte naues
 facillime piclitant. **E**st aut scilla ingens saxū
 in mari eminēs multa h̄ns p̄mūccozia siue
 capita ad q̄ collisi fluct⁹ bozrendū strepituz
 faciūt cui naues aliq̄ casu ipingentes a nau
 fragio nō euadūt. **C**aribdis vō ē dicta. eo q̄
 gurginib⁹ occulis naues sorbeat. **E**st enī ibi
 mare voraginōsū r q̄si reflexū in se toruosū
 et iō naues ibi transeūtes sibi attrahit r in se
 deglurit. ac deind̄ mergit. ter ī die fluct⁹ cri
 git r ter absorbet. nā aq̄s accipit vt euomat.
 iterato vomit vt sursum accipiat. vt dicit **I**si.
 li. xij. in ca. de estub⁹ maris r fretis. **I**tez aliud
 notabile piculū occurrit in mari. sine q̄litas
 fūdi. q̄n in aliq̄ loco aq̄ est p̄fundissima. r sta
 tim iuxta illū locū vix est vadosa. et p̄ piculū
 firus vocat. eo q̄ ibi arene in cumulos p̄būē
Sirtis ei grece idē est q̄ d̄tract⁹. **E**t di. p̄p̄
 as q̄tales sirtes se in mari egiptiaco et ei ad
 miscēt. **E**t q̄ p̄z q̄ piculosus est maris trāsi
 tus tñ p̄pter latētes scopulos. tñ enā p̄pter
 arenaz cumulos sub aq̄ p̄t adunatos. qz in
 talib⁹ locis naues citissime p̄frīgūt. **I**tez aliud
 piculum d̄z bitbalassuz. q̄n scz nauis onusta
 ipigit in fundū multū bituminosū r limosū
 qz p̄p̄ limi tenacitatē nō p̄t se erimere aut
 erire. vñ di. bugo q̄ bitbalassū est vestigium
 limo imp̄ssum. **G**lo. tñ sup act. xxvj. d̄t q̄bi

thalassum est cursus duorum mariū. **M**agi-
ster vero in bysso. dicit quod thalassum est lin-
gua terre in mari. ptenfa. hinc et inde mari cir-
cūdata. **E**t dicit thalassum quasi mare bifidum
terre interiectu diuisum. thalassum enim grece
mare sonat. **Q**uoniam ergo in thalassum offendit
navis manet immobilis proza. sed puppis frā-
git retro maris impetu supuenientis sic dicit ma-
gister ibidem. **I**te transfretates generaliter pati-
untur piculum aut ratione maris aut ratione aeris
aut ratione navis. nam si mare fuerit scopulosum
vndique rupibus et saxis impeditum. non sine peri-
culo pertransit. aut si fundus habuerit ineq̄les
nunc cumulis arenosis eleuatum. nunc vero ad
modum voraginis depressum et profundatum. defa-
cili transitur impeditur. sed et quoniam mare in sua
superficie subintrantibus ventis efficit nimis tu-
midum et vndis sese allidentibus et mutuo se con-
cutientibus fit nimium pcellosum. **N**avis fluctibus
ascendentibus et descendentibus piculose ex-
ponitur. quod sepe aut percutitur aut a pcellis pertrahitur
operitur. **I**te accidit piculum ex aura turbulen-
ta. nam tempore pestuoso et obscuro et nebuloso
mari se committere solent esse plurimum piculosum
potissime quoniam navis princeps ferit in piculum et
piculum non videtur. maxime autem formidat
ventorum nimietas et maxime quoniam venti contra-
rii casu aliquo oriuntur. quia certum naufragium
tunc timeat. quanto autem navis per unius
venti impulsum promouetur versus portum. tan-
to formidat ventum contrarium impetu compellitur
ad precipitium aut saltem inter contrarios fluctus
in piculo diutius deuenit. **I**te adducit piculum
navis defectus debilitas et insufficiens
tia. **N**on enim tutum est se committere super mare na-
uicula nimis pue siue fragili et pfracte. quia
talis navis non est secunda inter seueniens pcel-
las maris. quoniam vel propter puitatem suam
fluctibus opprimitur et subuertitur. aut propter fra-
gilitatem ventorum et aquarum impetu pfringitur
aut propter rimarum et foraminum multipli-
citate. aquarum subintrantium pondere ad ima
demergitur. vel saltim ad portum in tali nauicula
tardius puenit et precipue quoniam in tali nauicula
boni naucleri et gnari pſentia non habet. **T**unc enim
summum in mari est piculum quoniam navis habet
imperitum gubernatorem et incircūspectum.

His et multis alijs incommodis subiacet ma-
re tam mediterraneum quam oceanum. **V**t dicit **Thi**.
Tlocat autem tam greci quam latini mare oceanum
eo quod in modum circuli ambit orbem. **T**ota enim
spera nostri habitabilis circuit oceanus. a
celeritate sic dicitur. eo quod circumueat et discor-
rat. vel quod purpureo colore nitet oceanus quasi
ceanus. i. celi circulus. **V**t dicit **Thi**. li. iij. hic
oceanus oras terrarum amplectitur. alternisque
estibus accedit et recedit. respirantibus autem in pro-
fundum ventis. aut remouet maria aut absor-
bet. **E**t quoduis vnus sit mare quantum ad sui pſinu-
ationem. tamen propter multitudine eius sinus de pri-
mis regionibus diuersa vocabula sumpsit. **V**t
mare gallicum a gallicis. et mare britannicum a
britannis. sic et gadiacum mare a gadibus est du-
ctum. **V**bi primo ab oceano maris magni limen
aperitur. ubi cum berceles puenisset. columnas ibi
posuit sperans ibi ire esse finem. **H**ucusque **Thi**.
libro. iij.

De mari magno siue mediterraneo
Capitulum. XXII.

Mare magnum siue
mediterraneum est quod ab occasu ab
oceano fluit et in meridie vergit.
inde ad septentrionem tendit. quod inde magnus
appellatur. quia cetera maria in pſatione illius sunt
minora. **D**icit autem mediterraneum. quia per media
terram versus ad orientem profundum. **A**siam et africam
terminans et europam. cuius prime partis sinus qui
in hispania profundum. bybericus et balearicus
appellatur. deinde gallicus qui narbonensem pu-
ciam alluit. post ligusticus qui iuxta vrbem
nuam est primus et vicinus. post est tyrrenus
qui Italiam attingit. **I**nde siculus qui versus ad
cretas a sicilia vadit. qui post in paphlagonia et egi-
ptum se extendit. deinde pellespotum versus septem-
trionem magnis amfractibus se retroquet. et tam-
dem iuxta greciam et illiricum in angustas septem-
stadiorum constringitur seu coartatur. deinde diffu-
sus equore pauci cursus stringitur et facit pro-
ponitum qui mox in quinquaginta passus con-
artatur. **S**itque bosporus traci qui locus dicitur pro-
ponitides eo quod puenit mare ponticum et pcedit.
Idem dicitur bosporus a transitu stricto et
angustis meandris boni. **V**t dicit **Thi**. **I**nde

diffunditur sin⁹ pontic⁹ amplissimus a ter-
go habēs meotides paludes. qđ mare ex m^l
titudine fluminū & aquay dulciū influentis
um dulci⁹ est atq; ampli⁹ nebulosum atq;
p̄ter focas & delphinos. alias beluas mari-
nas maiores nō patit. Sicut autē terra cū sit
vna p̄ diuersis locis varijs vocat̄ vocabulū
ita p̄ varijs regionib⁹ h̄ mare magnū diuer-
sis nominib⁹ nuncupat̄. **D**ucusq; **Si. li. xiiij.**
Sin⁹ vō maris dicunt maiores recessus. vt
ī mari mediterraneo yonic⁹ ab yo rege gre-
cie sic dicitur **I**ones autē dicunt atbenienses
vñ ionicū mare ab ionia vsq; in siciliā dila-
tatur. **I**n oceano vero maxim⁹ est sin⁹ cas-
pius. indic⁹. persicus. arabic⁹. q̄ et mare ru-
bum dicit̄. **R**ubū autē mare est vocatū eo
q̄ sit roseis vndis infectū. nō tñ talē habz na-
turam qualē videt̄ oñdere. s; ex vicinis lito-
ribus viciat̄ gurgēs atq; inficiū. q̄a oīs terra
que circūstat rubea est & sanguineo colorē p̄-
xima & vicina. **I**nde enī minū acutissimū ex-
cerpitur & alij colores q̄bus pictura variat̄.
vñ cū terra talē habet naturā ex fluctib⁹ litē⁹
dissoluētibus. maris suba rubificat̄. **O**b h̄
etiā in his litorib⁹ gēme rubre inueniunt̄. nā
h̄mōi lapilli humo inuoluū cū inter arenū-
las sint attriti maris colorē retinēt atq; fun-
di. **H**oc mare in duos sin⁹ diuidit̄. vnus est
persic⁹ ab oriēte. quē perse inhabitāt. alius
ab occidēte arabic⁹. quē arabes incolunt &
frequentant. vt dicit **Si. li. xiiij.**

De pelago **Ea. XXIII.**

Pelagus est laticu-
do maris sine littore & sine portu vt
dicit **Si. summā** h̄ns p̄funditatez.
instabilitatē & mot⁹ p̄mutatē cetoz & alioz
monstruoz nutriēs diuersitatē multoz va-
porum & fumositatū generās densitatē ex q̄
bus pirabit obnubilationē et obscuritatem
ex ventoz varietate recipiēs coloris muta-
bilitatē & ex collisione vnday spumay cōgre-
gans in sup̄ficie leuitatē & tumultuositatez
emittens & sonozitatē. tumultuosum enī est
pelag⁹ & sonoz inq̄tetū & piculosū. sic de ma-
re superius dictum est

De gutta **Capitulum. XXIII**

Gutta est minima
s maris vt aque siue pluuie picula.
a totalitate sua p̄ aliquā violentiaz
sepata. que quidē vt dicit **Si. li. d.** gutta dicitur
quādo stat aut pendet de tectis aut arbori-
bus ac si esset glutinosa **S**tilla vero dicitur
dū cadit. hinc & stullicidius d̄r quasi stilla ca-
dēs. **T**ā stilla vō q̄z gutta a nube aquosa vi-
caloris siue impetu venti resoluta suo pōde
re inferiora petit. et dū in cadendo est nomē
stille. in stando autē vel pēdendo obinet no-
men gutte. **S**tilla autē siue gutta in substā-
tia est bumida et clara et dyaphana. forma
rotunda. quāritate modica. virtute magna.
In terrā sup̄ quā cadit humectat et fecun-
dat. radices et semina nutrit et ingrossat. vt
rorem in herbis & arborib⁹ & plāis pegetat
& conseruat. pisces in mari reficit et recreat.
ostrea impinguat ac in eis margaritā gene-
rat. vt dicit **Si. li.** maxime gutta rois. et cū sit
se mollissima. ex frequētī tñ casu penetrat du-
rissima. **I**uxta illud **G**utta cauat lapidē nō
vt s; sepe cadēdo.

De spuma **Ea. XXV**

Spuma est dicta.
eo q̄ spumat̄. vt dicit **Si. li. d.** **E**x sordi-
bus enī aque generat̄. vñ & mustuz
& ea que coquunt̄ spuma purgant̄. **S**it autē
spuma p̄pter interclusionē venti interclusi
aque sup̄ficie motu aliquo agitate. vñ p̄p̄ i
clusi aeris leuitatē enatādo aque sup̄ferit̄. et
cito q̄ppe ex vnday collisione gignit̄. sed tñ cu-
to dispergit̄ & dissipat̄. **S**puma maris qñq;
inter lapides recolligit̄. s; p̄feruidā sup̄ueni-
entis caloris solaris actioz qñq; in pumicē.
qñq; i spongiā indurat̄.

De piscibus **Ea. XXVI.**

Pisces a pascendo
sunt dicti. vt dicit **Si. li. xij. c. vij. ter/**
ram & herbas aquaticas lambunt
et sic sibi victū querūt. **D**icunt et reptilia. eo
q̄ natādi & reptandi spēm babeāt. **I**n natan-
do enī repunt q̄zuis in p̄fundū se demergāt
Uñ Amb. in exameron. Magna inq̄tuer

1127
piscis et aqua vicinitas et cognatio est. extra
enim aquas diu viuere non possunt. nec solo aeris
spiraculo sine aque attractu diu viuunt. **H**nt
enim quandam reptandi spem et naturam. quia
diu piscis natat contractione corporis in mino
rem se colligit longitudinem. et iterum se extendit
aque innitit. quo nisu repellens aquam in an
terius se pellit. unde videtur quibusdam pennul
in natando sicut avis in volando: sed alio modo. quia
piscis natans penulas mouet a parte postero
ri in anteriorem. et quasi quibusdam brachijs aut
remis aquas amplectens et retinens in ante
rius se extendit. **A**uis vero mouet pennas sur
sum. et collectus aerem per expansam alarum am
plitudinem compellit redire per partem posteriorem
unde per violentiam aeris per propulsionem a parte po
steriori mouet corpus in anteriorem. **S**pes au
tem piscium multipliciter variantur. scilicet quo ad
locum ubi generantur. et quo ad escam quam cibantur.
et quo ad colorem et formam variam quam ab
uicibus discernunt et quo ad substantiam quam com
pantur. et quo ad virtutem quam diuersimode
operantur. **Q**uantum igitur ad situm sive locum ubi
procreantur. magna diuersitas est. quidam enim
in solis aquis. quidam vero partim in terris par
tim in aquis conuersantur. et talium piscium gene
ra sunt antipidna. id est. dubia ab **S**idoro
dicta. eo quod ambulandi in terris vsunt et natandi
in aquis officium retinent a natura. ut foce
et cocodrilli. castores et ipotami. id est. fluuiales
equi et homini. **A**liis nominibus enim animalium ter
restrum pisces nomina sunt sortiti. ut canes
marini et lupi. eo quod mordeant alios voracita
te improba atque ledant. **S**ido. **I**n solis aquis
vuentes alij sunt in solo mari degentes. alij vero
sunt in fluminibus et in stagnis et in alijs aquis
dulcibus commorantes. alij vero sunt inter hos
medij nunc ad dulces nunc ad salas aquas
pastus gratia diuerfiter. **P**isces vero a ma
ri ad dulces aquas egredientes. in eorum dulce
dine delectantur et impingunt et conuerso. et
bi nunc in mari nunc in aqua dulci conuersantur
multi autem pisces sunt fluuiales. quia maris sal
sedine non ferentes gustata aqua salua sub
ito moriuntur. vel sursum ventre eleuantur et sup
aque superficie natant quod in omnibus piscibus
maris et aqua dulcis est signum mortis. **P**isces

vero in mari natantes squamas habent duras
et grossas propter aque sale siccitatem. **P**isces
vero fluuiales squamas subiles et spinas
molles. spine vero in piscibus necessarie fuerunt
ad sustentandum carnem eorum propter fluidam molli
ciem naturalem. **D**ocet autem **A**uicenna. eligere bo
nos pisces secundum naturam loci ubi nutriuntur. di
cens sic li. ij. c. vij. **I**n locis inquit in quibus mo
rantur pisces est electio. quoniam illi qui morantur
in locis petrosus sunt meliores vel dulciores
et in aquis dulcibus currentes in quibus non sunt
sordes et non sunt limose neque lacuales neque
campestres et qui non sunt de lacubus paruis qui
flumina non imbibunt et in quibus non sunt fon
tes. **I**tem ibidem. **E**t pisces quidem marini sunt
laudabiliores. qui sunt subiles et meliores sunt
illi qui sunt pelagici non alij qui in alto pelago
nutriuntur. et qui morantur in aquis discooperis fla
tu ventorum supra se meliores sunt illis qui sunt
e contrario. et illis qui in aquis multarum aquarum
num et vehementis exercitij meliores sunt illis
qui habitant in aquis stagnis. **A**lii pisces pel
agici sunt meliores quam fluuiales. et ipsi melio
res quam lacuales. maxime si sunt longe a fluuio
et a mari. habent enim quietem. nec eorum putredo
lauatur a subintrante fluuio sive mari. unde
tales pisces male sapiunt et cito conputrescunt
meliores etiam sunt pisces tam marini quam fluu
iales in pelago aqilonari et orientali quam in au
strali. quia ex ventorum impetuoso flatu aqua plus
mouetur et amplius depurantur et subuliantur.
et ideo illarum aquarum pisces plus mouentur et ex
ercitantur et a suis superfluis magis emundantur
Item diuersificatur piscium species non solum secundum
generationis sive locum. verum etiam quantum ad ge
nerationis sive modum. **Q**uidam enim generantur
per ouationem. et quidam per coitum et spermatis
emissionem. **A**lii dicit **A**ristoteles lib. v. **A**ccidit ge
neribus piscium ouantium quoniam quando femina
ouat sequitur masculus oua et lac suum eicit super
oua. et omne quod tangit lac sive sperma masculi
ex ouis erit piscis. et id quod non tangunt ex
spermate non pullificabunt. femina autem emul
te ouationis. sed maior pars ouorum transglutitur
a femina. et multa oua damnantur humido.
et non saluantur ex eis nisi que ouantur in locis
ubi sperma masculi eicit. quoniam si oia saluarerent

nimis multiplicarent. Seruant autem pisces paritate in suo genere. sicut **Aristo.** ibidem dicit. nunquam inquit inueniebatur piscis qui faceret coitum cum genere alterius piscis. fetus autem suos diligunt et nutriunt longo tempore. ut dicit **Aristo.** in eodem. omnes pisces nutriunt et custodiunt pullos suos propter ranas. **Item** ibidem dicit quod pisces fluuiales et palustres plerumque ouant et cius quod alij. quia in maiori parte post quatuordecim menses. Alij autem omnes pullificant post. xij. annu. parui enim pisces pullificant in locis ubi aqua est iuxta radices arborum et canarum. **Item** ibidem. maxima pars ouorum damnatur quam pisces ouant vagantur. quia cum pensum non sit masculus ab ipsius semine oua non informantur. ab auium etiam et ab alijs piscibus diglutiuntur. **Item** ibidem dicit. quod quidam pisces generant sine ouis et sine coitu ex limo et arena. et ex putrefactione que est super aquam. **Item** ibidem. tempore coitus vagantur maribus et femine piscium sicut grex et ambulat parum cum pari. et multi ex eis cum pullificant infirmantur. et propter hoc tunc prope maxime deprehenduntur. **Item** ibidem. quidam pisces pariunt quam ad arenas fricant ventre suum. **In** libro autem toratorum de animalibus dicit. quod pisces effimeron sine coitu nascuntur. et cum vixerit tres horas diei tunc moritur. **Pisces** etiam murena non a suo simili concipitur. sed a serpente quem sibilu puocat ad amplectendum. ut dicit **Isid.** l. xij. ca. vi. **Murenam** inquit greci stannaz vocant. eo quod se complicet in circulos. habet femine sexus esse tradunt et percipere a serpente. ob id a piscatoribus sibilu euoatur et capiti. fuste percussa vir interimitur. ferula vero statim. **Hanc** habere aiam in cauda certum est. nam capite percusso vir dicunt eam interfici. cauda vero percussa et amputata statim dicitur mori. **Contra**rio de serpente. nam prope capite vel absciso statim dicitur mori. cauda vero in de abscisa diu viuit. **Dicit** etiam idem **Jor.** quod serpens deponat venenum antequam coeat cum murena. sed completo generationis actu resumit venenum suum. **Et** murena in percipiendo non peribit venenum a serpente nec generat aliquid propter pentinum. sed sibi sile. ut dicit idem. **Item** quidam pisces percipiunt ex solo rore sine ouis et sine spermate sicut ostree et alij quidam pisces in coctibus degentes. ut dicit **Jor.** pisces inquit elich pro

ptem egrediuntur aquam et in terris ex rore matutino percipiunt et pariunt. quorum coctus in decreto lune sepe manent vacue. quidam etiam pisces mouentur ad percipiendum et ortum stellarum vel occasum. sicut dicit **Jor.** et etiam **Isid.** vnde dicit de pisce qui dicitur australis. tunc pisces illius generis oriuntur quam plades incipiunt tendere ad occasum. nec appareret quousque plades iterum oriuntur. quousque autem pisces generentur. nullus tamen mundorum piscium habet testiculos. sicut nec aliquod genus serpentis. nec aliquod genus carum pedibus. nec habet mamillas nec lac propter delpinos qui habent lac et lactant fetus suos dum sint parui. ut dicit **Aristo.** l. vi. **De** quibus dicit **Isid.** l. xij. c. vi. delpines qui et symones nominantur. sic vocantur eo quod voces hominum sequuntur. et ad vocem symphonie gregatim conueniunt et in armonia delectantur. quibus in mari nihil est velocius. nam plerumque salientes nauem trasuolant quorum saltus et ludus in fluctibus futura signat tempestatem. **Est** etiam delpini genus in nilo dorso serrato qui tenera ventrii secantes interimunt cocodrillos. **Isid.** **Item** diuersificant genera piscium quo ad cibationis modum. **Item** **Auicenna.** dicit l. ij. **Item** qui cibantur herbis bonis et radicibus plantarum sunt meliores eis qui comedunt sordes que de ciuitatibus percipiunt ad loca in fusionem. **In** exameron etiam dicitur diuersificantur etiam pisces in pastu. nam quidam mutuo se deuorant et sua carne vicissim pascunt. minor apud illos esca maioris est. rursus ille maior fit esca alterius predatorum alieni. et cum alius deuorauerit tandem ab alio deuoratur. ut dicit **Aristo.** lib. vi. **Carabo** inquit vincit pisces magnos et comedit ipsos. multipes autem vincit carabones et comedit ipsum. **Item** ibidem. quidam pisces pascuntur in sceno et luto sicut carabo. et propter hoc est ponderosus et multum de luto in ipso inuenitur. pisces vero qui alios predatorum dentes habent fortiores. sicut dicitur de pisce quodam quem greci perbagion vocant dicit **Isid.** quod ita habet duos dentes ut in mari ostreis nutriat. vnde et dentrix pro granditate et fortitudine dentium appellatur. alij vero pisces ut dicitur in exameron dentes habent minores. sed plures et densiores ac acutiores. ut cito cibum acceptum incidant et facile sine mora deglutiant. ne cibum in ore diutius detentur

aque alluione auferat. **Al**iqui etiaz pisces cibum suū in arena fodiendo querunt sicut dicit **Isido.** li. xij. de porco marino q̄ vulgo suillus dicit. qui duzescam querit more suis sub aquis fodit terrā. circa guttur enī habz orificium. ⁊ nisi rostrū arenis infigat. pastū non colligit. **Itē** **Aristo.** li. b. vij. **P**isces pro maiori pte comedunt carnes ⁊ comedunt se tpe pullificationis excepto fuscaleon. ⁊ vniuersaliter pisces sunt gulosi et audi ad cibū ⁊ p̄cipue piscis qui dicit babatue. ⁊ propter hoc extendit venter suus cū fuerit ieiun⁹. et sepe inflat ventrē suū ⁊ eijcit a se alios pisces quoniā venter ei⁹ puenit ad os et nō habet stomachū. **Itē** differūt pisces quo ad tēpus ⁊ locū pastus. **Nā** quidā de nocte sup terrā sic ypotamus. equus scz fluuialis. sic dicit⁹ eo q̄ q̄ in dorso ⁊ in iuba sit similis. vt dicit **Isido.** q̄ die in aquis cōmoratur. in nocte segetes depascitur. hunc nilus gignit vt dicit **Isido.** **G**eneraliter autē s̄m **Aristo.** li. vij. **P**isces plus laborāt in die q̄z in nocte. et plus ante mediā noctes q̄z post. ⁊ ideo vt dicit **Aristo.** venant ante ascēsum solis. et tunc ponūt venatores retbe. q̄ pisces n̄ bñ vidēt hora illa ⁊ qñ augmentatur lux vident. odore tamen q̄ runt cibū nocturno tempe. in odoriferis ei delectātur. et ideo dicit libro. iij. **G**enera piscium odorant ⁊ audiūt. et ideo ad vasa noua q̄bus venant citius accedūt q̄z ad antiq̄. imo nisi fuerit nouū de facili ad vasculū nō accedūt. sepe enī p odore deapiūt. vt dicit **Isido.** **E**st inquit belua in mari que de faucib⁹ suis respirat aquā cum vapore odorifero. pisces sentientes odore sequunt ipam ⁊ intrāt fauces eius post odore. que ipos deglutit ab ipsis sic cibāt **D**icit etiam idē q̄ est piscis nomine faste in cui⁹ ore aqua hausta dulcescit. quā pisces minores sequētes intrant in os eius quos subito accipit et deglutit. **I**te dicit idē q̄ delphini p odore sentiūt ⁊ cognoscunt si homo mortuus in mare vnq̄z comederit de delphino. q̄ si comederit. comedūt ipsum. si vō nō comederit. a moribus alioz saluant eū. ⁊ ad lut⁹ pellunt eū cū rostris suis. **I**te dicit **Aristo.** ⁊ **Plini.** **I**te **Aristo.** li.

vij. **P**isces daras aquas ⁊ currētes inhabitantes nō cadūt sup res fendas nisi habeāt bonum sapore sicut necaues. ⁊ in byeme fugiunt a fundo maris ppe terrā querēdo calorem. et ibi querunt pastū suū. **I**n estate vero e contrario a litto ab⁹ fugiunt. calidū querendo fundū. ⁊ venantur in byeme iuxta terram. sed in estate in pfundo. nā calor immoderatus ledit pisces. **I**te dicit in eodē. **S**unt pisces qui apud ascēsum canicule moriunt p calore. sicut nocet eis magnū frigus. marie habentibus lapides in capite. vt cancri ⁊ butismodi. nā lapis in capite cōgelatur ⁊ coagulatur. et morit de facili talis piscis. variāt etiā piscium spēs quo ad figurā ⁊ dispositōnem. tā in quātitate q̄z in qualitate. **S**ūt enī ingenua quedā beluarū genera quorū corpora mōtibus sunt equalia vt dr. qualis fuit cetus q̄ excepit ionā. cui⁹ alius tante fuit magni uditis. vt instar inferni obtineret dicte ppbeta. **D**e vētre inferni exaudiuit me. **S**unt et alij pisces ita puuli q̄ vix hamo capiūt. vt dicit **Isid.** li. xij. **A**lfo⁹ est piscis q̄ ppter exiguitatē capi nō potest. vt ibidē dicit **Enchir.** est piscis puus vix semipedal: abberēdo sic dicitur. q̄zuis enī erigui corporis sit maxime tñ est virtutis. naues enī adberēdo retinet. nā nauis cui adberet licet ruāt vēni. seuiant pcelle. quasi radicata stare in mari vidēt nec moueri potest. nō in retinēdo sed tantū modo adberēdo vrus eius est. hūc latini moron appellauerunt. eo q̄ nauigia stare cōpellat. vt dicit ibidē. **I**n exameron etiaz dicit de eodē pisce. q̄ ventoz p̄sentiens pcellas calculū arripit validū ⁊ tanq̄z anchoraz ne excutiat fluctib⁹ trahit. et non suis se liberat viribus sed alieno pondere munitur ⁊ p futurā tempestatē stabilit. q̄d videntes nauete sibi p̄cauent ne turbo pueniat eos improuisos. sicut dicit **Ambro.** et **Beda.** **D**icit etiam **Aristo.** li. iij. q̄ feminei pisces sunt longiores masculinis ⁊ sunt durioris carnis. ⁊ anterius masculi duri⁹ est. et sicut supius. **I**n feminis vō interi⁹ et posteri⁹ durius. **D**ic autem **Aluicēna** li. ij. q̄ meliores sunt pisces q̄ non sunt magni valde neq̄z habēt carnes nimis durā ⁊ siccam ⁊ in q̄bus non est nimia

pinguedo nec mustillago in quibus non est malus sapor: vlt' odor: suavis aut' saporis sūt conueniētes. nō nimis pingues. nec habentes superflūā pinguedinē neq; grossam maciem. et in quibus non accidit post exitum de aqua cito fetor. et illi qui habent durā carnē salii meliores efficiuntur. et in illis qui sunt dure carnis. melior est ille qui min' est mollis. Ex quo patet diuersitas in piscibus quo ad substantiā et qualitātē. Omnis enī piscis sic dicitur idem generaliter frigidus est et hūidus quidā tamē sunt in cōparatione cōplexiōis pisciū ceteris calidiores. et maxime quando sunt saluti. Et ideo quādo sunt valde recētes generant fleuma aquosum et mollificāt neruos. et non sunt cōuenientes nisi valde calido stomacho. Saliti vō magis conueniūt medicie. Capita ei salitorū pisciū psta sanāt morsum canis rabidi et puncturā scorpions eradicanē carnē adulterinā in vlcerib' et cōferunt vlceribus putridis et saniosis. Similiter ius omis piscis cōfert venenis bibitis et puncturis. Multos enī habent alios effectus sicut ibidē dicit. sed hec dicta de eorū q' litate et substantia nunc sufficiant. Item differunt pisces in viuacitate sensus et ingenij sagacitate. Multi enī sunt plurimū ingeniosi. aliqui enī mirā astutia; habent euadendi quādo sentiūt insidias piscatorū. vt dicit Plin. libro. xij. Mugil inquit est genus piscis miltum agilis. nā vbi dispositas sentit piscatorum insidias pfectim retrosum tendit. et ita cito retbe transilit. vt volasse ab astantibus videatur. Item dicit idē ibidē de escaro. eo q' escarus solus inter pisces escam ruminare p'hibetur. hunc dicit Plin' esse ingeniosū nā dum sentit se intrasse sporulā piscatoris non ex fronte erumpit nec infestis viminib' caput inserit. sed crebris caudē icibus ex aduerso fores laxare incipit atq; ita retrosum redit. quē luctantem si alius escarus forte viderit exterius vt erumpe satagenē adiuuet caudā in ore eius apprehendēs prout potest ipsum liberare et extrahere intendit vel p'tendit. Ad hoc dicit idē. Cōgrus quidē plēs nerus habet. ingeniosus eū in solertia escas acquirēdi. nam cibū in hamo appetēs. s; acu-

leum tumens non morfu sed suis pinnul' hamū complectit. et non prius ipsum dimittit quin escam circūroferit. Cancrī etiā ostreis inimicatur. earū enī carnib' viuūt miro ingenio. Nā quia forte et validā ei' testā aperire nō possunt. explorant quādo ostrea claustra testarū suarū aperit. et tunc cancer q' latitat in insidijs latēter lapillū iniicit ne ostreum claudere se possit. et ita impedita claustra. carnes ostree deuorat et corodit. Ostrea aut' a testa sunt dicta. q' interior carnis mollicies munit. Greci enī ostrea testā vocāt. et dicitur totus ille piscis cū sua testa ostreum in neutro. sed ostrea in feminino dicitur ei' caro dicitur etiā tales pisces conche et conchilia. quia deficiente luna tales pisces cauant. id est. euacuātur. Luna cū in augmento fuerit auget humorē. diminiūt vero humorē cū luna fuerit in defectu. et ideo pisces clausi cōchilis in lune incremento turgescunt. et in defectu euacuātur. In his autē conchilib' preciose generatur margarite. de quibus dicit Plinius et alij q' de animantium scripserunt naturalis. q' tempe nocturno littoza petūt. et celesturore margaritas cōcipiunt. vnde et tales cōchilie margaritifere et herelie sunt dicte. in quorum carne p'ciosus calcul' solidat. et est nobilissima gemma que sic ex rore vernalis teporis generat. que quāto albior et lucidior. tanto efficacior estimatur. Sunt et quedā conchile siue conche murices dicte ab asperitate et acumine. que alio nomine cōchilia dicunt. q' circūcise ferro lachrymas purpurei coloris emittūt. ex quib' purpura colorat. et in ostrū est appellatū. quia ex humore teste elicitur hec tinctura. vt dicit Plin. Has et mltas alis pisciū p'prietates et natas i. Plinij et aristoteli. et in insido. et in exame. amb. et basilij poteris inuenire. ne tediū inferam legentibus de hac materia hec sufficiāt. Dicit etiam Plinius. vt dicit Plin. li. xij. q' pisciū sunt in aquis genera. cxliij. ex quib' multa quodā nature intellectu ordinē teporū suorū cognoscunt. quedā in suis locis sine mutatiōe vagant. quedā sine t'pis obseruatiōe viuunt. q' dam vō cōmixtione masculi et femine cōcipiunt catulos suos. vt cetus. Idem autē est

cetis et balena. et sunt balene immense magnitudinis belue ab emittendo et fundendo aquas sic vocate. Omnibus enim alijs beluis marinis alijs iaciunt vndas. Balena enim emittere dicitur. Cete autem dicuntur a corporis immanitate. ut dicitur *Isid.* li. xij. Dicit autem in libro *Gen.* abundat in spermate. et pro eius coitu cum femina quod superfluit supernatat aque. quod collectum et delictatum in ambre substantia nam commutatur. quoniam enim multum esurit. vaporis odorem ad modum odoris ambre ex ore suo emittit. in quo pisces delectantur. et propter vaporis redolentiam ipsius officium ingreditur. et sic decepti ab ipso deuorantur. In his pisce ut dicit idem. materia terrestris dominatur plus quam aqua. et ideo multe est corporis lenitie et pinguedinis. Unde in senectute pre magnitudine corporis in eius dorso coadunatur puluis et condensatur in tantum quod herbe et fructus ibi crescunt. ita ut belua in insule similis esse videatur. ad quam si nauigantes incaute appropinquerint. sine periculo vix euadunt. Nam aqua ita tanta quantitate dore eicit super nauem et diffundit quod ipsa aliquando obruit et submergit. Tante etiam est pinguedinis quod quando piscatorum percutit venabulis siue telis vulnus non sentit nisi prius pinguedo totaliter proforetur. sed quando caro interior ledit tunc facillime capit. quia amaritudinem aque salis non sufferens licet petit. Tante autem est quantitas quod non capit tota pariter ex sua captura emendat. Catulos suos amore miro diligit et eos in pelago longo tempore circūducit. quod si eos ab arenarum cumulum impediri conuergerit aque multitudinem in ore collectam super eos fundit. et sic eos a periculo liberans ad profundum pelagi reuocat et reducit contra omnes occursum ipsius nocuos procorum defensione se opponit. et semper inter se et mare in pretutione eos ponit. et quoniam inualefcit tē pestas fetus suos ad huc iuuenes et teneros in ventre suum contrahit quos serenuitate facta viuos euomit iterum et emittit ut dicit idem. In tenioribus contra cetum pugnat quidam piscis serpentinus et venenosus sicut cocodrillus. et fugiunt pisces ad caudam ceti. quod si deuictus fuerit pisces periclitantur. Quod si non poterit ille piscis pestifer deuincere cetum. a faucibus suis

fumosum vaporis fetidissimum in aquam emittit. Cetus vero fumo odorifero dore emisso. fetidum odorem repellit. et sic se et suos protegit et defendit

Incipit liber. xiiii. De terra et partibus eius

Discutiam diuina cooperante gratia completus est tractatus de proprietatibus corporis supremi luminosi. scilicet celi et corporis intermedij lucidi perspicui et dyaphani. scilicet ignei aerei et aquei. vltimo dicendum est de proprietatibus corporis infimi et opaci. et hoc tam in generali quam in speciali. Corpus autem infimum et extremum est ipsa terra respectu celi. De cuius proprietatibus communibus aliqua sunt huic opusculo inferenda. et hoc quo ad eius substantiam et qualitatem et contentum siue ornamatum. Continet autem in se interius ornamenta omnia metheorica et mineralia sicut lapides et metalla. exterius vero sensibilia sicut bestias et iumenta. et vegetabilia ut herbas plantulas et arbuta. de quibus omnibus ponenda sunt aliqua in hoc tractatu. prout de eis sacra scriptura videtur in superficie facere mentionem. Simplicia autem et omnibus fere nota credimus nec simplicibus sufficere debere. et ideo de illis pauca recitantes maiora maioribus et subtiliora subtilioribus reseruamus. Hoc autem in principio huius opusculi volumus preteritari. quod parum aut nihil de nostro hic apponimus. sed autentica sanctorum et etiam aliquorum priorum dicta quemadmodum in precedentibus fecimus interscalariter per ordinem inseremus

De terra

Capitulum. i.

Terra itaque ut dicitur *Isidorus* libro. xiiij. ca. i. est in media mundi regione posita. ab omnibus partibus celi in modum centri equali intervallo separata que singulari numero totum orbem signat. in plurali vero singulas eius partes. Est autem dicta terra ut dicitur ibidem a superiorum parte qua teritur. Nec et humus dicitur a mari humido cui coniungitur. Dicitur et tellus.